

Li Andersson vas ym.

Kirjallinen kysymys kansalaisaloitteiden käsittelyn helpottamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Kansalaisaloiteinstituutio on tärkeä demokraattisen vaikuttamisen keino ja nostaa poliittiseen päiväjärjestykseen yhteiskunnallisia epäkohtia, joihin poliittisen järjestelmän ja lainsäädäntöelinten tulisi ottaa kantaa. Sen vuoksi on tärkeää, että kansalaisaloitteiden laadusta huolehditaan.

Kansalaisaloitteiden käsittelyssä eduskunnassa on havaittu eräitä ongelmia, joiden vuoksi aloitteita joudutaan usein hylkäämään. Tämä heikentää kansalaisten luottamusta kansalaisaloitejärjestelmän toimivuuteen.

Kysymys on aloitteiden asia- ja muotovirheistä, joiden vuoksi valiokunnat joutuvat esittämään kansalaisaloitteiden hylkäämistä. Erityisen herkästi tähän lopputulokseen päädytään niissä tapauksissa, joissa aloitteen tekijät esittävät pykälämuutoksia lakiin (aloite lakitekstin muodossa) ja esitys ei tällöin kohdistu asiaan vaikuttaviin säännöksiin tai aloitteessa asian keskeiset normit on ymmärretty väärin taikka aloitteen tekstissä on selkeä muotovirhe.

Kansalaisaloitesääntelyä tulisi kehittää siten, että aloitteet voitaisiin saattaa oikeusministeriössä vapaaehtoiseen esitarkastukseen ja korjata aloitteisiin sisältyvät ilmeiset lainsäädäntöä koskevat virheet sekä varsinaiset muotovirheet.

Voimassa olevaa lainsäädäntöä koskevilla virheillä tässä yhteydessä tarkoitamme sitä, että aloitetekstissä tieto voimassa olevasta lainsäädännöstä on virheellinen tai aloitteessa ehdotetaan toimenpiteitä viranomaistahoille, joiden hoidettaviksi ne eivät kuulu taikka aloitteessa on jokin selkeä perustavaa laatua oleva väärinkäsitys.

Esitarkastuksella ei puututtaisi aloitteen tekijöiden varsinaiseen ehdotukseen, ja korjaukset voitaisiin esittää aloitteen tekijöille suosituksina ennen aloitteen lopullista jättämistä. Esitarkastuksella ei tässä muodossa rajoitettaisi nykyistä kansalaisaloitteen esittämisoikeutta.

Kansalaisaloitteet läpäisevät nykyisen tarkastuksen seulan, koska lain muotovaatimukset aloitteelle ovat varsin väljät.

Perustuslain 53 §:n 3 momentin mukaan vähintään viidelläkymmenellä tuhannella äänioikeutetulla Suomen kansalaisella on oikeus tehdä eduskunnalle aloite lain säätämiseksi sen mukaan kuin lailla säädetään.

Kirjallinen kysymys KK 650/2018 vp

Kansalaisaloitelain muotovaatimuksena on, että kansalaisaloite sisältää lakiehdotuksen tai ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä sekä ehdotuksen perustelut (4 §:n 1 momentti). Aloitteella on oltava sen sisältöä kuvaava otsikko. Aloite on päivittävä. Samaan aloitteeseen ei saa sisällyttää erilaisia asioita (4 §:n 2 momentti). Aloite laaditaan suomen tai ruotsin kielellä taikka molemmilla kielillä (4 §:n 3 momentti).

Tämän säännöksen perusteluiden mukaan kansalaisaloite voi sisältää lakiehdotuksen tai ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä. Lakiehdotus tarkoittaa sitä, että aloite olisi valmisteltu lakitekstin muotoon. Ehdotus lainvalmisteluun ryhtymisestä puolestaan tarkoittaa aloitetta, joka ei sisällä lakiehdotusta, vaan ehdotuksen siitä, että jostakin asiasta tulisi valtioneuvostossa käynnistää lainvalmistelu. Tällainen aloite rinnastuisi sisällöltään sellaiseen kansanedustajan toimenpitealoitteeseen, joka koskee lainsäädäntöasia.

Aloitteen muoto määrittää aloitteen käsittelyjärjestyksen eduskunnassa. Käsittelyjärjestystä ohjaavat perustuslain 41 §:n ja 72 §:n yleiset säännökset lakiehdotusten ja muiden asioiden käsittelystä. Lakiehdotuksen sisältävä aloite käsitellään lainsäätämisyjärjestyksessä. Aloite lainvalmisteluun ryhtymisestä puolestaan käsitellään ainoan käsittelyn asiana. Kansalaisaloitteen eduskuntakäsittelystä säädetään lisäksi tarpeellisilta osin eduskunnan työjärjestyksessä.

Edelleen perusteluiden mukaan aloitteen vireillepanijat valitsevat itse, kumpaa aloitemuotoa he haluavat käyttää. Laajassa ja monimutkaisessa lainsäädäntöasiassa vireillepanijat voivat halutesaan valita aloitteen, jossa ehdotetaan lainvalmisteluun ryhtymistä. Tällöin vireillepanijoiden ei tarvitse valmistella laajaa lakiehdotusta itse. Yksinkertaisemmissa lainsäädäntöasioissa, esimerkiksi jonkin voimassa olevan lain kumoamista koskevassa asiassa, vireillepanijat voivat käytännössä laatia aloitteensa lakiehdotuksen muotoon.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko oikeusministeriö valmis selvittämään kansalaisaloitteiden hylkäämiseen johtavia syitä ja niiden yhteyttä aloitteiden laatuun, jonka vuoksi aloitteita eduskunnan valiokunnissa joudutaan nyt usein hylkäämään aloitteiden hyvästä tarkoituksesta huolimatta sekä

mihin lainsäädäntö- ja muihin toimenpiteisiin oikeusministeriö on valmis ryhtymään asiassa?

Kirjallinen kysymys KK 650/2018 vp

Helsingissä 14.2.2019

Li Andersson vas
Kari Uotila vas
Katja Hänninen vas
Markus Mustajärvi vas
Silvia Modig vas
Hanna Sarkkinen vas
Annika Lapintie vas
Paavo Arhinmäki vas
Matti Semi vas
Aino-Kaisa Pekonen vas